

**Štátny slovenský ústredný archív
v Bratislave**

51

I. oddelenie

**HLINKOVÁ SLOV. ĽUDOVÁ STRNA
1921-1945**

Inventár fragmentu fondu

51
1956

Š T Á T N Y S L O V E N S K Ý Ú S T R E D N Ý A R C H Í V
B R A T I S L A V A

I. odd.

HLINKOVÁ SLOVENSKÁ ĽUDOVÁ STRANA

- HSĽS -

1921 - 1945

Inventár fragmentu fondu

1956

Inventár fondu Hlinkovej slovenskej ľudovej strany.

/ HSŠS /

Medzi politickými stranami, ktoré pôsobili na Slovensku počnúc rozhraním XIX. a XX. storočia až do vzniku ľudovodemokratického Československa, nachádzame aj Hlinkovu slovenskú ľudovú stranu. K faktickému utvoreniu tejto politickej strany, ako aj k jej vyseuvedenému pomenovaniu doslo 19. decembra 1919, aj keď počiatky jej /neoficiálneho/ pôsobenia je možné klásť ku dňu 5. decembra 1905. V roku 1905 klerikálna skupina národovcov zotrúvajúca do tohoto času v lone Ľudovej strany Zichyho sa vo svojich politických názoroch diametrálne rozšla s maďarskou nacionalisticky zvyšľajúcou časťou tejto strany a to bolo podnetom pre založenie novej tzv. Slovenskej ľudovej strany, resp. politickej skupiny, ktorá pretože nebola oficiálne /uhorskými úradmi / uznaná, vlastne ani nebola politickou stranou vo vlastnom zmysle slova, ale bola iba jednou skupinou Slovenskej národnej strany. K vystúpeniu tejto politickej skupiny zo Slovenskej národnej strany doslo 19. decembra 1919, kedy sa táto skupina prohlásila za samostatnú politickú stranu. Vo voľbách v r. 1920 sa Slovenská ľudová strana spája s Čsl. stranou ľudovou. Toto spojenie netrvalo však dlho, lebo 26. novembra 1921 vedúci činitelia Slovenskej ľudovej strany rozhodli sa vystúpiť zo spoločného klubu tejto strany a založiť si vlastný poslanecký klub. Na čele strany v tom čase stál tzv. Výkonný výbor, ktorý sa vo svojej činnosti opieral o Obvodné sekretariáty. O spisovej manipulácii resp. registratúrnom systéme tohoto Výkonného výboru je ťažko hovoriť, keďže z tohoto obdobia spisový materiál, ktorý vznikol z činnosti tejto strany sa zatiaľ neobjavil.

Vo voľbách do poslaneckej snemovne v r. 1925 sa SŠS stáva najsilnejšou politickou stranou na Slovensku. Po vládnej kríze v r. 1926 sa SŠS rozhodla vstúpiť do tzv. colne-

kongruov j vlády /čierno-zelenej vlády/. Po procese s V. Tukom, čelným predstaviteľom tejto strany SĽS vystupuje z vlády. Keď úsilie SĽS získať do svojej strany prevážnu väčšinu slovenského pracujúceho ľudu sa skončilo fiaskom, v snahe posilniť svoj autonomistický tábor v r. 1932 sa SĽS zjednocuje so Slovenskou národnou stranou a utvára tak spoločný autonomný blok.

Fasistické a separatistické tendencie vyhranené v SĽS už v r. 1930-1934 sa značne zosilňujú v r. 1934-1938. V tomto období SĽS súčasne s rozduchávaním nacionálnych sporov a sovunistickým štváním proti českému národu ako celku, úzko spolupracuje s krajnou českou pravícou, Národným zjednotením - agrárnou pravícou, teda s otvorenými fasistami, s ktorými sa usilovala v r. 1935 uskutočniť pravícový prevrat. Tzv. "Autonomistický blok", ktorý bol zorganizovaný SĽS mal hrať po tomto prevrate úlohu fašizačného centra na Slovensku podobne ako skupina henleinovcov v nemeckých oblastiach. Keď politika SĽS - získať pre fasistické ciele svojich prostých prívržencov nevedla k úspechu, vedenie SĽS sa rozhodlo opierať sa vo svojich fasistických a rozbíjačských snahách na zahraničný fašizmus, s ktorým nadväzuje najmä pomocou nacistických agentúr v ČSR užšiu spoluprácu. Výrazom tohto kurzu vedenia SĽS je pietanský sjazd HSĽS v septembri 1936 ako aj sjazd "Svätodubský" zvolaný v r. 1938 do Bratislavy. Po krachu predsedu Berana zorganizovať začiatkom r. 1938 reakčnú koalíciu s Henleinom a ľudákmi uzaviera HSĽS akčnú jednotu s Henleinom a Esterházym sama. V čase Mníchovského diktátu silnejúci odpor pracujúceho ľudu proti agresívnej politike Hitlera nútil SĽS maskovať svoj komplot s Henleinom a Esterházym rokovaniami s Benešom o usporiadaní pomeru Čechov a Slovákov. Výrazom tejto hry bol vstup popredného predstaviteľa HSĽS Matúša Černáka do vlády /24.IX.1938/. Kapitúlcia čsl. vlády a reč Hitlera z 29.IX.1938 rozviazali ruky autonomistom, ktorí nezastrene začali pripravovať

vať odtrhnutie Slovenska od českých krajín. Výrazom tohto úsilia bolo zasadnutie výkonného výboru HSĽS v Žiline 6.X.1938, ktoré si vynútilo vyhlásenie autonómie Slovenska. Vyhlásenie autonómie Slovenska bolo prípravou k definitívnemu odtrhnutiu Slovenska od českých zemí. Za pomoci zámernej politiky Hitlera bol 14.marca 1939 /pri súčasnom obsadení českých zemí nemeckou armádou / vyhlásený tzv. Slovenský štát a politický primat v tomto štáte strhla na seba HSĽS. Tieto zmeny na poli politického života vynútili si vo vnútri HSĽS určité organizačné zmeny. Namiesto výkonného výboru, ktorý stál na čele riadiacej činnosti tejto strany bol zriadený Generálny sekretariát Hlinkovej slovenskej ľudovej strany so sídlom v Bratislave na čele s generálnym tajomníkom. Pomocným poradným orgánom generálneho tajomníka bolo Účísie predsedníctvo HSĽS. Generálny tajomník bol vymenovaný predsedom strany na návrh tzv.širsieho predsedníctva strany. Počnúc r.1940 aparatúra Generálneho sekretariátu sa vo svojej činnosti opierala o novozriadené župné sekretariáty na čele s vedúcimi tajomníkmi. Župné sekretariáty boli zriadené v Bratislave, Banskej Bystrici, v Nitre, Presove, Ružomberku a Trenčíne. Župné sekretariáty dohliadali na činnosť obvodných sekretariátov, ktoré mali na starosti riadenie politického života v 1-2 okresoch. Celkový počet obvodov v r.1940 bol 49. V r. 1944 počet obvodných sekretariátov sa zvýšil na 50. Keď za svoju politickú činnosť v obvodoch sa obvodné sekretariáty zodpovedali v prvej rade pred župnými sekretariátmi, vo veciach hospodárskych /po línii rozpočtovej/ sa zodpovedali podobne ako aj župné sekretariáty priamo pred Generálnym sekretariátom HSĽS /Hospodárskou správou HSĽS/.

Usudzujúc zo zlomkov agendy Hospodárskej správy HSĽS z r. 1939-1945 na Generálnom sekretariáte HSĽS v spomenutých rokoch bol v spisovej manipulácii užívaný systém základného čísla podľa jednotlivých referátov resp.správ.

Osobitne sa viedol protokol u administratívno-politického materiálu, osobitne u Hospodárskej správy HSĽS a osobitne u Nakladateľstva HSĽS. Spisový materiál týchto skupín sa označoval príslušnou značkou tejto skupiny a dostával bežné číslo podľa protokolu referátu resp. správy /napr. 123/1944/HS/. Predpisy sa označovali na referentskom lírku a pričleňovali sa k prvému spisu toho kalendárneho roku, v ktorom príslušná vec bola ukončená. Pri tomto spôsobe manipulovania spisov zotrvávala HSĽS až do jej zániku, t.j. do r.1945.

Fond HSĽS predstavuje iba torzo materiálu po Hospodárskej správe HSĽS z r.1932-1945, ostatná časť materiálu je nezvestná. Uvádzaný zlomkový materiál po HSĽS bol objavený v r.1955 na ONV v Skalici, odkiaľ v auguste 1955 bol npor.dr. Kováčom dopravený do Štátneho slovenského ústredného archívu /bol zviazaný do 20 väčších balíkov/. Materiál bol hrubo pomiesaný. Už pri jeho triedení na účtovný materiál pochádzajúci z činnosti jednotlivých obvodných sekretariátov a na účtovný materiál sametnej Hospodárskej správy HSĽS sa ukázalo, že je predvšetkým materiálom pre politické a historické účely bezvýznamným. Vzhľadom na túto okolnosť predtým než sa prišlo k jeho inventarizovaniu, prišlo sa k vyradeniu bezcenného materiálu, o čom sa urobil patričný úradný záznam. Protokoly k monovanému fondu sa nezachovali.

Využitie fondu :

Materiál poskytuje čiastočne údaje o vnútornej organizácii a hospodárskych výdavkoch HSĽS, v menšej miere o stykoch HSĽS so zahraničnými žurnalistami a kultúrnymi ustanovizňami. Výkazy členských príspevkov poskytujú údaje o členstve v HSĽS podľa jednotlivých okresov. Z materiálu je badateľná vedúca úloha HSĽS vo fasizácii politického života na Slovensku 1939-1945. Pri celkovom posúdení materiálu treba konstatovať, že hodnota materiálu je omno-

ho menšia ako to jednotlivé heslá v inventári uvádzané
slubujú.

Inventár spracoval pracovník Štátneho slovenského
ústredného archívu v mesiaci január - marec 1956 v Štátnom
slovenskom ústrednom archíve v Bratislave, Kriškova č.5.

Inv. číslo	R e g e s t	Časové rozpätie	Číslo krabice
1.	Služobný poriadok pro zamestnancov Hlinkovej slovenskej ľudovej strany. Počet spisov 2. Zoznam vedúcich tajomníkov župných sekretariátov.	1941	1
2.	Rozpočet Hlinkovej slovenskej ľudovej strany na rok 1945. Počet spisov 2.	1945	
3.	Príprava slávnostných zasadnutí Snemu Slovenskej republiky. Počet spisov 96.	1940- 1941	
4.	Kultúrne styky HSĽS so zahraničím. Počet spisov 2.	1942- 1943	
5.	Výkaz členských príspevkov. Počet spisov 8.	1939- 1943	
6.	Diety v čase SNP - členstvo HSĽS v čase Slov.národného povstania. Počet spisov 12.	1944	
7.	Zbieracie búrky k akcii pro fronto- vých vojakov. Počet spisov 1.	1943	
8.	Výplatná listina zamestnancov HSĽS.	1927- 1945	2
9.	Hlavná pokladničná kniha. 1 kniha.	1921	
10.	Pokladničný denník. 1 kniha.	1928- 1929	

Inv. číslo	R e g e s t	Časové rozpätie	Číslo krabice
11.	Pokladničný denník. 1 kniha.	1933- 1934	
12.	Pokladničný denník. 1 kniha.	1943	3
13.	Fotozbierka HSŠS. 35 snímok.		
14.	Vyúčtovanie dožinkových slávností. Počet spisov 2.	1940	
15.	Zbieracie hárky v prospech zahra- ničných krajanov v okresoch Humenné, Hlohovec, Hnúšťa, Kežmarok.	1943	4
15.	Zbieracie hárky z okresov Ilava, Kremnica, Krupina, Kysucké Nové Mesto.	1943	5
15.	Zbieracie hárky z okresov Levoča, Liptovský Sv. Mikuláš.	1943	6